

[Logika filosofická]

Problém filosofické logiky je třeba znovu odkrýt a vyjasnit, protože byl nadlouho zastíněn a přímo vytěsněn z obecného povědomí i z povědomí odborného. Logika se osamostatnila jako speciální obor a přestala mít eo ipso vztah k celku, což znamená, že přestala mít filosofický charakter. Filosofická logika nemůže být nikdy redukována na problematiku formálních struktur myšlení, resp. na problematiku tzv. pravidel či zákonů správného myšlení, ale musí být chápána jako „logologie“, tj. jako nauka o logu, jako teorie logu, tj. pojmového myšlení. Už tím je dáno, že tradiční téma formálně logických vztahů mezi pojmy, soudy atd. přestává dominovat, ba je dokonce z různých důvodů problematizováno. Logologie totiž znamená zároveň slovo o slovu, řeč o řeči, nauku o nauce (a naučnosti, resp. možnosti nauky), zkoumání samotného zkoumání atd. atd. Tím je výrazně vyzvednut problém základní důležitosti, který nemá v tradiční logice žádné místo, totiž problém reflexe. Logika se proto musí ujmout, chce-li být logikou filosofickou, témat jako vztah myšlení a řeči, vztah mluvy a řeči, povaha soudu, vztah soudu a pojmu, povaha pojmu, povaha intencionality a intencionálních „předmětů“, vztah pojmu ke skutečnosti, vztah pojmu k intencionálním předmětu, vztah intencionálního předmětu ke skutečnosti atd. atd. Filosofičnost takové logiky se ukazuje právě v tom, že se tu ve zvláštním světle či v určitých aspektech zpřítomňuje celá filosofická stavba se všemi tématy, která do filosofického zkoumání spadají. Zbývá proto specifikovat právě onen aspekt, v němž je založena odlišnost filosofické logiky od filosofie vůbec. Pokusme se postihnout specifickou odlišnost filosoficko-logického zkoumání zdůrazněním jeho zvláštního zájmu o „nižší“ myšlenkové struktury nástrojového (instrumentálního) charakteru. Naproti tomu obecně filosofické zkoumání spoléhá v této tématice na jistou rutinu (která ovšem může a čas od času dokonce musí být znovu a znovu prověřována) a svůj hlavní zájem zaměřuje na strategii myšlenkového postupu, tj. na stavbu cesty, již se filosofické myšlení ubírá (nikoliv: po ní, jako by tu byla zvlášť cesta a zvlášť cestování po ní). Protože však jde o logiku filosofickou, nemůže chybět ani reflexe: do jejího oboru tedy nutně náleží také zkoumání vztahu řečových struktur jednak ke strukturám „věcným“, jednak k povaze „pravdy“, která skrze řeč a její struktury proniká do struktur věcných.

30. 7. 82, Praha